دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری
پژوهشنامه مدیریت حوزه آبخیز

"مقاله پژوهشی"

تحلیل موانع و چالش‌های مدیریت مراتع (مطالعه موردی: مراتع استان کرمانشاه)

احمد حجاریان

مربی دانشگاه اصفهان، (نویسنده مسوول: a.hajarian@ltr.ui.ac.ir)
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۹/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۲/۶
صفحه: ۱۲۵ تا ۱۳۴

چکیده مبسوط

مقدمه و هدف: در دنیای امروز محدودیت منابع، رشد جمعیت، نیازها و خواسته‌های فزاینده انسانی و رقابت شدید در عرصه اقتصاد جهانی، کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه را وادار کرده است تا برای بقا و توسعه اقتصادی، برنامه‌ریزی راهبردی برای مدیریت مراتع بیندیشند. از سوی دیگر موضوعات مرتبط با توسعه پایدار به مرور زمان به موضوعی کلیدی در راهبردهای توسعه در سطح ملی و نهادهای اقتصادی تبدیل شده و از زوایای مختلف مورد بحث قرار گرفته و به عنوان یک الگوی راهبردی می تواند مدیریت مرتع را بازمهندسی کند. مراتع در مناطق روستایی نقش زیربنایی در اقتصاد آن دارد و زمینه‌ساز حرکت به سمت اهداف توسعه پایدار است. از این رو، پرداختن به مسائل مدیریت مراتع از اهمیت ویژه برخوردار می‌باشد. هدف از این پژوهش تحلیل چالش‌های مدیریت مراتع در سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه است.

مواد و روش‌ها: روش انجام این پژوهش توصیفی- تحلیلی است. در این مطالعه جهت گردآوری داده‌ها از مطالعات میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل ۲۹ نفر از مدیران با تخصص مدیریت مرتع است. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل عاملی استفاده شده است. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با نظر اصلاحی استادان دانشگاه و کارشناسان دانشگاه اصفهان و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. در تحقیق حاضر از روش آلفا کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتبار ابزار اندازه‌گیری استفاده گردیده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که چالش‌های مرتع داری در سکونتگاه‌های روستایی بسیار گسترده است. نتایج این پژوهش با آزمون تحلیل عاملی نشان داد که ۴۴ شاخص مورد بررسی در ۱۰ عامل طبقه بندی شد، در مجموع ۵۶/۹۶ درصد از کل واریانس را تبیین و بیش‌ترین مقدار آن با واریانس ۶/۷۷ و مقدار ویژه ۲/۹۸ مربوط به عامل ضعف برنامه‌ریزی و کمترین آن با واریانس ۵/۵۹ و مقدار ویژه ۲/۰۱ مربوط به عامل موانع انسانی است.

نتیجه‌گیری: تجربیات سالیان طولانی نشان‌دهنده آن است که مهم‌ترین دلایل عمده تخریب مراتع، عواملی از قبیل سیاست‌های تمرکزگرایی و دولتی شدن مدیریت منابع طبیعی و کم‌توجهی به نقش سازمان‌های غیر دولتی (به عنوان نهاد عمومی مشارکتی) است.

واژه‌های کلیدی: استان کرمانشاه، تحلیل عاملی، مدیریت مراتع، مناطق روستایی

مقدمه

منابع طبیعی از ثروت‌های گران بهای هر سرزمین است که در کشورهای گوناگون تلاش شده است تا به روش‌های گوناگون، ارزش آن در حساب‌های ملی برآورد شود. مراتع نوعی از منابع طبیعی تجدیدشونده هر کشور است که از نظر تولید آب، حفاظت خاک، تولید علوفه، تامین زیستگاه حیات‌وحش، تصفیه هوا، استفاده تفرجگاهی و غیره حایز اهمیت می‌باشد (۲۵،۱۴).

مراتع بیش از ۱۲ درصد از مساحت کشور را شامل می‌شوند. این عرصه‌ها نیازمند اعمال مدیریتی صحیح با هدف حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری بهینه هستند. بنابراین بررسی چالش‌های مدیریتی منابع‌طبیعی بطور اعم و مراتع بالاخص، امری ضروری می‌باشد.

در شرایط کنونی، جهان در برابر بحران‌ها و معضل‌های محیط زیستی قرار دارد و محیط‌زیست از سوی انسان‌ها تهدید می‌شود (۳۱). با توجه به اینکه مراتع در حال تخریب هستند و از طرفی نیاز مراتع روز به روز بیشتر می‌شود و برای تامین نیازهای وابسته به مراتع، بایستی مدیریتی کارآمد در نظر گرفت تا از تخریب بیشتر آن جلوگیری شود. از سوی دیگر، رشد و توسعه فعالیت‌های بشر، متاثر از میزان مدیریت مطلوب در سیستم‌های زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشد (۳). از این رو ایجاد تهمیدات لازم به منظور برقراری تعادل میان نیازهای امروز و حفظ ذخائر منابع محیطی ملی از وظایف مهم مدیریت به ویژه قوانین و مقررات در هر کشوری است (۱۷،۱۱). از آن جایی که مدیریت یکی از مهم‌ترین عوامل در بهره‌وری مراتع است (۳۴)، برخی از محققان بیان کرده‌اند که عملیات مدیریت مراتع، زمانی کاراتر و موثرتر خواهد بود؛ که به عنوان ارکان اصلی منابع محیطی در نظر گرفته شود و در تصمیم‌گیری راهبردی، ساختاری کارکردی داشته باشد (۲۴،۲۱). در شرایط کنونی شاهد آن هستیم که در بسیاری از مراتع کشور بنا بر دلایل مختلف، مراتع روبه نابودی و از بین رفتن هستند که بخشی از آن به دلیل شرایط آب و هوایی و کمبود بارش می‌باشد و قسمت دیگر آن سو مدیریت می‌باشد.

مناطق روستایی به واسطه نزدیکی به مراتع و اثرات مستقیمی که بر مراتع می‌گذارند و تاثیراتی که از مراتع می‌پذیرند، از اهمیت به سزایی برخوردار هستند و بر این اساس حفاظت از آن در زندگی انسان در توسعه پایدار روستایی جایگاه خود را بیشتر نشان می‌دهد. در حقیقت فرایند توسعه بدون توجه به رویکرد انسان گرایانه و زیست‌محیطی فاقد اعتبار بوده و بایستی که تمامی گروه‌های ذینفع در این قبیل اشکال توسعه‌ای منتفع گردند. لذا بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و فرصت‌های استفاده از پتانسیل‌های مراتع در مناطق روستایی در فرایند کلی توسعه می‌تواند یکی از مهمترین راهبردهای توسعه روستایی محسوب شود (۳۰). در این راستا، بررسی و تحلیل مدیریت مراتع می‌تواند به روند توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی کمک کند.

در مدیریت نوین مراتع اعتقاد بر این است که نظارت و پایش بر خلاف مدیریت سنتی منابع، با هدف استفاده درازمدت منطقی و پایدار از منابع همگان و همراستا است. برای دستیابی به چنین هدف بلندمدت و پایداری لازم است ارکان مدیریت، همه سونگر، احتیاط‌آمیز و مشارکتی باشد و در

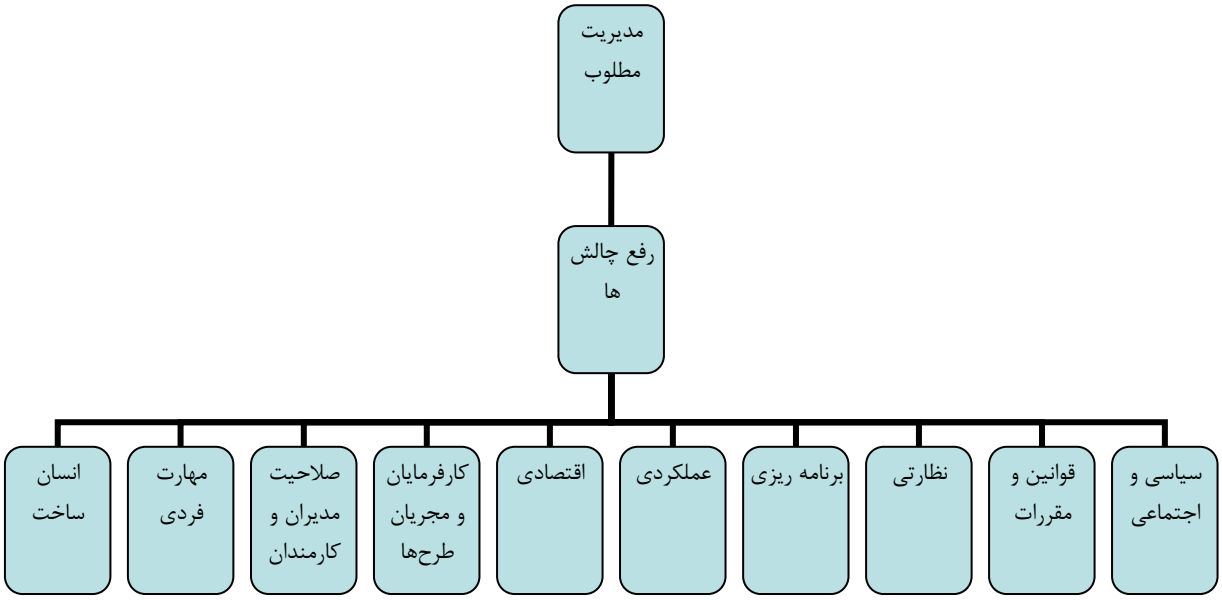
[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

نهایت باعث گردد که این اهداف بطور روزافزونی به سوی توسعه پایدار ارتقا نماید (۱۳). از آنجا که اولین قدم برای دستیابی به حفظ مراتع، مدیریتی صحیح همراه با تحلیل شاخص‌های مدیریتی می‌باشد، نقش فرآیندهای علمی در جهت بهبود این شناخت و گسترش راهکارهای اجرایی در خصوص مدیریت این منابع بیش از پیش روشن می‌گردد. در جهان امروز محدودیت منابع، افزایش جمعیت، رشد نیازها و خواسته‌های بشری و رقابت شدید در صحنه اقتصاد جهانی کشورها خصوصا کشورهای در حال توسعه را ناگزیر نموده است که برای ادامه حیات و توسعه اقتصادی به برنامه‌ریزی راهبردی در خصوص مدیریت مراتع توجه نمایند. از سوی دیگر طرح مباحث مربوط به توسعه پایدار، به مرور به موضوعی اساسی در راهبردهای توسعه در سطح ملی و نهادهای اقتصادی تبدیل شده و از زوایای گوناگون مورد بحث و بررسی قرار گرفته و به عنوان الگویی راهبردی می‌تواند شئون مدیریت مراتع را به مهندسی مجدد سیستم های مدیریتی ناگزیر سازد تا از طریق رشد اقتصادی، همراه با حفظ محیطزیست آینده‌ای روشن بدست آید (۱۷،۱۰،۱۲،۶).

بهره‌برداری از مراتع معیاری برای امرار معاش و تجارت به شمار می‌آید و این ناشی از رویه‌ای است که مردم بر طبیعت و محیط زیست تاثیر گذاشته و در مقابل از محیط خویش تاثیر می پذیرند (۱۸،۱۶،۱۵).

نگاهی گذرا به وضعیت مراتع جهان مبین این واقعیت است که در چند دهه اخیر بر اساس فعالیت بشر، مراتع متحمل صدمات جبران‌ناپذیری شده است. بر اساس گزارش سال ۲۰۱۲ برنامه منابع محیطی سازمان ملل، در قرن بیست و یکم مشکلات مراتع و نابودی آن به طور تصاعدی رو به افزایش است. از دهه ۱۹۶۰ توجه به مسائل مراتع آغاز شد و تمرکز عمده آن‌ها بر تخریب بود (۲۲). لذا امروزه، با توجه به افزایش سریع جمعیت و شدت فشارهای وارده بر مراتع، مشکلات آن در بخش وسیعی از جهان و از جمله کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته پدیدار گردیده است. اگرچه برخی از این مشکلات، منشا طبیعی دارند لیکن بسیاری از آنها، ناشی از آگاهی نداشتن رابطه انسان و محیط و روش‌های نادرست بهره‌برداری از مراتع است (۳). بنابراین با توجه به پیامدهای نابودی مراتع در سطح جهانی تاکنون اقداماتی برای جلوگیری از کاهش تخریب و استفاده درست از آن انجام شده است، که می‌توان به کنفرانس استکهلم (۱۹۷۲) اشاره کرد که منجر به تنظیم یک برنامه محیطزیستی که در متن آن به مراتع نیز نگریسته شده بود (UNEP) گردید (۲۰،۵،۱۴،۱۹).

با توجه به اهمیت مراتع و ضرورت مدیریت آن، لذا در این تحقیق تمرکز خود را برای تحلیل چالش‌های مدیریت مراتع در سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه قرار داده تا نسبت به هدف و سوال تحقیق پاسخگو باشد. این مطالعه به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال می‌باشد که، چالش‌ها و موانع مدیریت مراتع در مناطق روستایی منطقه مورد مطالعه کدامند؟ همچنین باتوجه به شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق مدل مفهومی تحقیق به‌صورت شکل (۱) ترسیم می‌گردد:

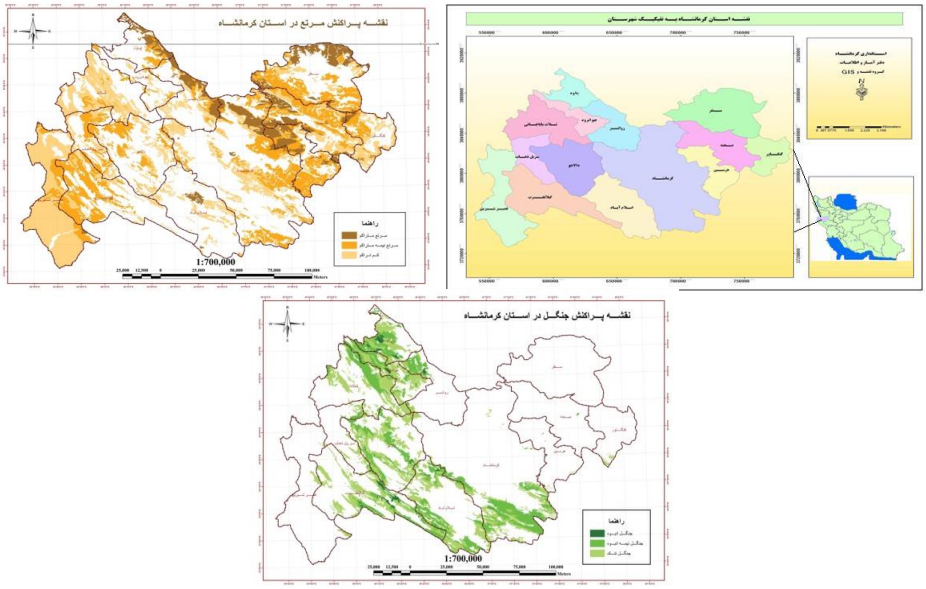

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق
Figure 1. Conceptual model of research

معرفی منطقه مورد مطالعه

استان کرمانشاه در میانه ضلع باختری ایران با وسعت ۲۵۰۰۸ کیلومتر مربع در محدوده طول شرقی حداقل ۴۵ درجه و ۲۴ دقیقه و حداکثر ۴۸ درجه و ۲۷دقیقه و عرض شمالی حداقل ۳۳ درجه و ۴۰ دقیقه وحداکثر ۳۵ درجه و ۱۸ دقیقه واقع شده است. این استان از شمال به استان کردستان، از جنوب به استان‌های لرستان و ایلام از خاور به استان همدان و از باختر با کشور عراق با داشتن ۳۳۰ کیلومتر مرز مشترک محدود شده است (۳).

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

شکل۲- موقعیت جغرافیایی و پراکنش جنگل و مراتع استان کرمانشاه
Figure 2. Geographical location and distribution of forests and pastures in Kermanshah province

به سبب موقعیت خاص جغرافیایی و بارندگی به موقع و کافی از مناطق شمال غربی تا جنوب شرقی استان کرمانشاه، یعنی از ارتفاعات اورامانات تا منطقه زردلان و هلیلان، دره‌های پوشیده از جنگل و مراتع وجود دارد که مساحت آن‌ها بر اساس نقشه‌های هوایی حدود ۸۰۰۰۰۰ هکتار می‌باشد که عمدتاً از گونه‌های بلوط و بفه تشکیل شده است و در بعضی مناطق به عنوان مرتع نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین فرآورده‌های جنبی آن از جمله سقز مورد بهره‌برداری روستائیان است. مراتع استان نیز به مساحت ۷۹۹۹۶۹ هکتار می‌رسد که میزان تولید علوفه آن ۹۶۸۰۰۰ تن می‌باشد. در حال حاضر تعداد واحد دامی خیلی بیشتر از ظرفیت مراتع می‌باشد. این جنگل‌ها و مراتع به شدت طی سالیان متمادی مورد تخریب و تجاوز قرار گرفته و در حال حاضر به صورت پوششی عمدتاً تنک همراه با مراتع و زمین‌های زراعی می‌باشد، از نظر حفظ محیط زیست و حفظ آب و خاک دارای اهمیت بسزایی بوده و نیز اینکه دارای محصولات فرعی عمده‌ای از جمله سقز می‌باشد. همچنین با استعدادی که این عرصه دارد در صورت توجه و احیاء مدیریت نوین با رعایت جنگل‌داری تلفیقی می‌توان به تولید چوب مناسب دست یافت. وجود بیش از ظرفیت دام در مراتع سبب شده است تا ارزش محیطی منابع استان در خطر قرار گیرد (۳). این استان حدود هزار و ۲۰۰ روستا دارد که براساس سرشماری امار عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ حدود ۴۷ درصد از جمعیت، در روستاها ساکن هستند با توجه به آن که اقتصاد غالب سکونتگاه‌های روستایی این استان کشاورزی می‌باشد روستاییان بهره‌برداران اصلی محیطزیست محسوب می‌شوند که به دلایلی چون پایین‌بودن فرهنگ زیست‌محیطی، بهره‌برداری بیش از توان محیطزیست، ضعف در اجرای قوانین و مقرارات مربوط به مدیریت منابع‌طبیعی و حفظ آن و غیره شاهد تشدید روند تخریب مراتع در این منطقه می‌باشیم.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و هدف مورد نظر از نوع کاربردی- تحلیلی و به شیوه پیمایشی اجرا شده و اطلاعات مورد نیاز برای انجام پژوهش با استفاده از انواع روش‌های میدانی و کتابخانه‌ای به دست آمده است.

جامعه آماری پژوهش را ۲۹ نفر کارشناسان و متخصصان انجمن مرتعداران و اساتید رشته‌های مدیریت منابع و آبخیزداری و جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی روستایی تشکیل می‌دهد. همچنین ۴۴ سوال به کار گرفته شده در هر شاخص در قالب طیف[1] لیکرت به صورت بسیار کم با امتیاز۱، کم با امتیاز ۲، متوسط با امتیاز ۳، زیاد با امتیاز ۴ و خیلی زیاد با امتیاز۵(حداکثر امتیاز) مطرح شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با نظر اصلاحی استادان دانشگاه و کارشناسان دانشگاه اصفهان و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. در تحقیق حاضر از روش آلفا کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتبار ابزار اندازه‌گیری استفاده گردیده است. ضریب پایایی و روایی متغیرها مورد بررسی به شرح جدول (۱) مشخص گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آمار توصیفی و استنباطی (تحلیلی عاملی) استفاده شده است.

1- Likert spectrum

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

جدول ۱- ضریب پایایی و روایی متغیرها

Table 1. Reliability and validity coefficients of variables

متغیر	آلفای کرونباخ	Sig
گویه‌ها	۰/۸۷۴	۰/۰۰

ماخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۲- معیارهای مورد استفاده در تحقیق

Table 2. Criteria used in the research

معیار	نشانگر	معیار	نشانگر	معیار	نشانگر
عدم دسترسی مدیران به منابع اطلاعاتی مورد نیاز	C1	عدم آشنایی کامل کارفرمایان و مجریان به فرایند تهیه، تصویب و اجرای قوانین	C16	عدم برنامهٔ جامع در مورد رعایت تناسب در اجرای طرح های سدسازی و آبخیزی‌داری	C31
نداشتن مهارت علمی و تخصصی در مقام مدیریت مرتع	C2	در نظر گرفتن منفعت شخص کارفرمایان و توجه نکردن به تمهیدات و ملاحظات	C17	چند سطحی بودن اهداف برنامه منابع محیطی	C32
عدم توانایی در مدیریت و پاسخ‌دهی علمی به چالش‌های مدیریتی	C3	سهل انگاری کارفرمایان و مجریان از مشکلات طرح‌های مانند سد سازی، انتقال آب و غیره	C18	عدم اعمال سیاست گذاری و برنامه‌ریزی های درست و مبنی بر توان بوم شناختی	C33
عدم شناخت کافی مدیران از پتانسیل‌ها و توانمندی مراتع	C4	عدم استفاده از تکنولوژی‌های روز دنیا در بهره برداری از مراتع	C19	ضعف ساز و کارهای قانونی در صیانت از مراتع	C34
عدم ارتقا دانش مدیران و به روز کردن در راستای اعتلای مدیریت مراتع	C5	عدم مشارکت فعال و هدفمند مدیران برای کاهش تخریب مراتع	C20	ضعف قوانین و مقررات در زمینه سرمایه گذاری و عدم شفافیت مقررات مربوط به جذب سرمایه در زمینه مراتع	C35
عدم انگیزه و حساسیت های مدیران نسبت به مسائل مراتع و برداشت‌های بی‌رویه از آن	C6	عدم تفام و همکاری بین ارگان های دولتی برای رفع مشکلات مراتع	C21	دسترسی به امکانات، خدمات و تسهیلات در نواحی روستایی و تخریب محیط زیستی	C36
عدم استفاده از روش‌های علمی و درست مدیران در مصرف منابع	C7	ضعف در ترویج فرهنگ درست و استفاده موثر از مراتع	C22	توجه به ارزش‌های اقتصادی مراتع به عنوان یک کالای اقتصادی	C37
عدم توانایی گوش دادن به چالش‌های موجود	C8	عدم توازن های فرهنگی بین جامعه مصرف کنندگان و منابع محیطی	C23	هماهنگ نبودن برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی با حفظ مراتع	C38
عدم تمایل به همکاری و مشارکت مدیران در انجام کار گروهی	C9	عدم شناخت و آگاهی مردم و مدیران در مورد استفاده درست از مراتع	C24	سرمایه گذاری در صنعت و تولیدات به منظور اشتغال زایی	C39
عدم مهارت اجتماعی و علمی در مقام مدیریتی مراتع	C10	گرایش به تولید انبوه و خارج شدن کنترل آن از عهده مدیران و گسترش به دست تولید کنندگان	C25	استفاده از نیازهای شخصی و تغییر کاربری اراضی	C40
عدم بازدارندگی و ضمانت اجرای در قوانین ارزیابی مراتع	C11	عدم نظارتی دقیق مدیران در اجرای پروژه ها	C26	نظام بهره برداری نامناسب توسط کشاورزان	C41
عدم وجود دستورالعمل تخصصی ارزیابی برای هر یک از پروژه‌های مشمول ارزیابی مراتع	C12	عدم نظارتی جامع مدیریتی در کل چرخه	C27	حاکمیت شیوه‌های غیراصولی و غیرعلمی در کشاورزی(روش‌های شخم نامناسب، ضعف مکانیزاسیون)	C42
مشخص نبودن بحث مراتع در آمایش سرزمین و جایگاه قانونی آن	C13	عدم وجود قوانین مدون به منظور نظارت بر حسب اجرای مفاد گزارش‌های ارزیابی	C28	روش‌های آبیاری سنتی و مدیریت ضعیف منابع خاک	C43
عدم اصلاح نظام بهره برداری از منابع طبیعی	C14	استقبال پایین مدیران از برنامه‌ریزی	C29	استفاده بی‌رویه از کودها و آفت کش های شیمیایی در مسائل محیط زیستی	C44
عدم استفاده از شیوه درست و عادلانه کارفرمایان و مجریان در تعامل با مراتع	C15	تخریب بیش از حد مراتع به دلیل نداشتن مدیریت کارآمد و اصولی	C30		

منبع: (۱،۱۴،۳۰،۲،۲۹،۲۸)

نتایج و بحث

همانطور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود از نظر سطح تحصیلات ۴۶/۴ درصد جامعه پژوهش دارای تحصیلات کارشناسی، ۳۲/۱ درصد کارشناسی ارشد و ۲۱/۵ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری بوده اند. بیشترین فراوانی مربوط به سطح کارشناسی بود. میانگین سن پاسخگویان تقریبا ۴۳/۵ (انحراف معیار ۷/۵۴) سال بود که جوان‌ترین آن ها ۳۲ سال و مسن ترین آنها ۵۸ سال سن داشت. ۸۵ درصد از آنان مرد و ۱۵ درصد زن بودند. میانگین سابقه خدمت پاسخگویان ۱۷/۹۲ سال بود که حاکی از داشتن سابقه و تجربه لازم جهت اظهارنظر در زمینه مورد مطالعه بوده است. رشته تحصیلی ۳۵ درصد از پاسخگویان مدیریت، ۲۷/۹ درصد آبخیزداری، ۳۷/۱درصد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی بوده‌اند.

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

جدول۳- درصد و فرآوانی متغیرهای توصیفی

Table 3. Percentage and frequency of descriptive variables

تحصیلات			رشته تحصیلی			جنسیت					
	درصد	فراوانی		درصد	فراوانی		درصد	فراوانی		حداقل	حداکثر
کارشناسی	۴۶/۴	۱۳	مدیریت	۳۵	۷	مرد	۷۲	۱۸	سن	۳۲	۹
کارشناسی ارشد	۳۲/۱	۹	برنامه ریزی روستایی	۳۷/۱	۸	زن	۲۸	۱۰	سابقه	۵۸	۲۸
دکتری تخصصی	۲۱/۵	۶	آبخیزداری	۲۷/۹	۵						
کل	۱۰۰	۲۸									

ماخذ: یافته های تحقیق، ۱۳۹۹

بررسی ضریب تغییرات در بخش چالش‌های مدیریت مراتع

برای بررسی میزان نزدیکی نظرات پاسخگویان درباره شاخص‌های تحقیق در سازه‌های مورد استفاده، ضریب تغییرات هر شاخص از طریق تقسیم انحراف معیار بر میانگین به دست آمد که نتایج ضریب تغییرات هر شاخص را می‌توان در جدول (۴) مشاهده نمود. با توجه به آنچه که در جدول (۴) قابل مشاهده است کمترین ضریب تغییرات در متغیرهای مورد استفاده مربوط به مشکلات سیاسی و اجتماعی و عملکردی با مقدار ۰/۰۳۱ و ۰/۰۳۴ می‌باشد، که نشان‌دهنده این است که از نظر پاسخگویان این شاخص‌ها به هم نزدیک و اختلاف نظری کمتری نسبت به سایر شاخص‌ها دارند. بیش‌ترین ضریب تغییرات مربوط به مهارت فردی با مقدار ۰/۸۸ و نظارتی با مقدار ۰/۸۵ می‌باشد؛ که نشان‌دهنده این است که نظر پاسخگویان در این شاخص‌ها نسبت به سایر شاخص‌ها از هم دور و اختلاف نظر بیش‌تری نسبت به سایر شاخص‌ها دارند. بنابراین در کل می‌توان بیان کرد که نظرات پاسخگویان برای بررسی شاخص ها، چندان اختلاف زیادی با همدیگر ندارد.

جدول۴- میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات شاخص‌ها

Table 4. Average, Standard deviation and coefficient of variation of indicators

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
مشکلات سیاسی و اجتماعی	۴/۴۰۰	۰/۲۰۲	۰/۰۳۱
صلاحیت مدیران و کارمندان	۴/۵۸	۰/۲۱۲	۰/۰۵۵
برنامه ریزی	۴/۳۱	۰/۲۴۵	۰/۰۴۳
قوانین و مقررات	۴/۴۵	۰/۱۴۳	۰/۰۳۶
کارفرمایان و مجریان طرح ها	۴/۱۹	۰/۲۴۶	۰/۰۵۷
نظارتی	۴/۲۰	۰/۲۵۴	۰/۰۸۵
مهارت فردی	۴/۹۹	۰/۳۳۹	۰/۸۸
موانع انسانی	۴/۴۰	۰/۳۹۱	۰/۵۴
اقتصادی	۴/۵۶	۰/۳۱۳	۰/۰۵۲
عملکردی	۴/۳۸	۰/۲۳۳	۰/۰۳۴

منبع: یافته‌های تحقیق و محاسبات نگارنده، ۱۳۹۹

ارزیابی وضعیت مشکلات مدیریت مراتع در منطقه مورد مطالعه

براساس نتایج آزمون تحلیل عاملی، مقدار KMO به دست آمده برابر ۰/۶۱۴ و مقدار بارتلت آن ۱۱۹۳۲/۴۳۳ است، و حاکی از آن است که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب است. وضعیت قرار گرفتن متغیرها در عوامل با فرض واقع شدن متغیرها با بار عاملی بزرگتر از ۰/۵ بعد از چرخش عاملی صورت گرفت. باید به این نکته اشاره کرد که پس از چرخش، برخی متغیرها به دلیل پایین بودن بار عاملی (کمتر از ۰/۵) و معنی‌دار نبودن همبستگی آن‌ها با دیگر متغیرها، از تحلیل حذف گردیدند. بنابراین براساس داده‌های حاصل از جدول (۵) ۱۰ عامل استخراج شده و در مجموع ۵۶/۹۶ درصد از واریانس کل را تبیین کرده‌اند. بیش‌ترین مقدار واریانس تبیین شده ۷/۵۷ است که مربوط به عامل اول با مقدار ویژه ۲/۱۹ و کمترین آن مربوط به عامل دهم با واریانس ۵/۵۹ و مقدار ویژه ۲/۰۱ است.

جدول ۵- عوامل استخراج شده همراه با ارزش ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی واریانس

Table 5. Extracted factors along with eigenvalue, percentage of variance and cumulative percentage of variance

ردیف	عامل‌ها	مجموع مجذور بارهای استخراجی	
		مقدار ویژه	درصد واریانس
۱	برنامه ریزی	۲/۱۹	۷/۵۷
۲	نظارتی	۲/۵۶	۶/۹۴
۳	قوانین و مقررات	۲/۷	۶/۸۷
۴	سیاسی و اجتماعی	۲/۶۴	۶/۵۲
۵	عملکردی	۲/۸	۶/۴۳
۶	اقتصادی	۲/۶	۶/۴۰
۷	کارفرمایان و مجریان طرح‌ها	۲/۵	۶/۲۷
۸	صلاحیت مدیران و کارمندان	۲/۱۵	۶/۰۳
۹	مهارت فردی	۲/۰۵	۵/۷۱
۱۰	موانع انسانی	۲/۰۱	۵/۵۹

منبع: یافته‌های تحقیق و محاسبات نگارنده، ۱۳۹۹

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

در جدول (۵) مقادیر بارهای عاملی نشانگرهای هر یک از سازه‌ها و سطح معناداری آن با توجه به تحلیل عاملی آورده شده است. بنابراین می‌توان اظهار داشت که تمامی شاخص‌ها به درستی در محل خود قرار گرفته‌اند. این بدان مفهوم است که شاخص‌های مورد استفاده با زیربنای مفهومی تحقیق، تطابق قابل قبولی را نشان می‌دهند. همان طور که بیان شد، نشانگرها دارای تعامل معنی‌دار با سازه‌های خود بوده و تمامی شاخص‌ها را می‌توان برای سنجش ۱۰ سازه متعبر دانست. نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داد که عوامل ۱۰ گانه (سیاسی و اجتماعی، قوانین و مقررات، برنامه‌ریزی، نظارتی، عملکردی، صلاحیت مدیران و کارمندان، کارفرمان و مجریان طرح‌ها، اقتصادی، مهارت فردی و موانع انسانی) در مورد چالش‌های مدیریتی مراتع موثر هستند.

عامل اول تحت عنوان «برنامه‌ریزی» نام‌گذاری شده است. مقدار واریانس این عامل ۷/۵۷ و مقدار ویژه آن ۲/۱۹ است. در این عامل شاخص‌هایی مانند استقبال پایین مدیران از برنامه‌ریزی مراتع، تخریب بیش از حد مراتع به دلیل نداشتن مدیریت کارآمد و اصولی و فقدان برنامه‌های جامع در اجرای طرح‌های آبخیزداری، چند سطحی بودن اهداف برنامه منابع محیطی، فقدان اعمال سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی درست مبتنی بر توان‌های بوم شناختی است، این عامل می‌تواند نقش مهمی در بهبود و استفاده درست از مراتع برای تمامی اقشار جامعه در منطقه مورد مطالعه بدنبال داشته باشد. بنابراین لازم است با آگاهی و چهارچوب اصولی در راستای آن برنامه‌ریزی کرد. عامل دوم تحت عنوان «مشکلات نظارتی» نام‌گذاری شده است. مقدار واریانس این عامل ۶/۹۴ و مقدار ویژه آن ۲/۵۶ است که شاخص‌هایی مانند گرایش به تولید انبوه و خارج شدن کنترل آن از عهده مدیران و گسترش آن به دست تولیدکنندگان، عدم نظارت دقیق مدیران در اجرای پروژه‌های آبخیزداری، فقدان نظارتی جامع مدیریتی در کل چرخه مراتع، عدم وجود قوانین مدون به منظور نظارت بر حسن اجرای مفاد گزارش‌های ارزیابی از مراتع است که بار عامل این شاخص‌ها بین ۰/۵۲۵ تا ۰/۵۷۳ است. به عبارت این عامل نشان می‌دهد که نظارتی درست بر مراتع صورت نگرفته است و اگر هم هست، خیلی ضعیف و با دستورالعمل و قوانین تنظیم شده دولت فاصله دارد.

عامل سوم که «قوانین و مقررات» نام گرفته است، مقدار واریانس این عامل ۶/۸۷ و مقدار ویژه آن برابر با ۲/۷ است. که شامل شاخص‌هایی چون عدم بازدارندگی و ضمانت اجرایی در قوانین ارزیابی مراتع، عدم وجود دستورالعمل تخصصی ارزیابی برای هر یک از پروژه‌های مشمول ارزیابی محیطی، مشخص نبودن بحث مراتع در آمایش سرزمین و جایگاه قانونی آن، فقدان اصلاح نظام بهره برداری از مراتع و مهار عوامل ناپایدار است.

عامل چهارم که تحت عنوان «مشکلات سیاسی و اجتماعی» نام‌گذاری شده است نشان داد که مقدار واریانس این عامل برابر ۶/۵۲ و مقدار ویژه آن ۲/۶۴۳ است و شاخص‌هایی مانند عدم استفاده از تکنولوژی روز دنیا در بهره‌برداری از منابع، فقدان مشارکت فعال و هدفمند مدیران برای کاهش تخریب مراتع، عدم تفاهم و همکاری بین ارگان‌های دولتی برای رفع مشکلات مراتع، ضعف در ترویج فرهنگ درست و استفاده موثر از مراتع، عدم توازن‌های فرهنگی بین جامعه مصرف‌کنندگان و منابع محیطی و عدم شناخت و آگاهی مردم و مدیران در مورد استفاده درست از مراتع است.

عامل پنجم با نام «عملکردی یا کارکردی» است. مقدار واریانس این عامل ۶/۴۳ و مقدار ویژه آن ۲/۸ است. در این عامل شاخص‌هایی مانند ضعف قوانین و مقررات در زمینه سرمایه گذاری و عدم شفافیت مقررات مربوط به جذب سرمایه در زمینه مراتع، دسترسی به امکانات و خدمات و تسهیلات در نواحی روستایی و تخریب محیطزیست است، که بار عاملی این شاخص‌ها بین ۰/۵۲۲ تا ۰/۷۰۴ است. این عامل گویای این است که آنچه در قوانین و برنامه‌ریزی صورت می‌گیرد باید در این عامل اثرات خود را نشان بدهد، اما متاسفانه علیرغم برنامه‌ریزی و نظارت، همچنان ضعف ها در این عامل قابل لمس و دیده می‌شود.

عامل ششم که «مسائل اقتصادی» است، مقدار واریانس این عامل ۶/۴۰ و مقدار ویژه آن ۲/۶ است. در این عامل شاخص‌هایی مانند توجه به ارزش‌های اقتصادی مراتع به عنوان یک کار اقتصادی، هماهنگ نبودن برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی با حفظ مراتع و سرمایه گذاری در صنعت و تولیدات به منظور اشتغال زایی و تخریب مراتع است.

عامل هفتم، که «مشکلات کارفرمایان و مجریان طرح‌ها» نام گذاری شده است، نشان می‌دهد که مقدار واریانس این عامل ۶/۲۷ و مقدار ویژه آن ۲/۵ است. در این عامل شاخص‌هایی چون عدم استفاده از شیوه درست و عادلانه کارفرمایان و مجریان در تعامل با مراتع، عدم آشنایی کامل کارفرمایان و مجریان به فرایند تهیه، تصویب و اجرای قوانین، در نظر گرفتن منفعت شخص کارفرمایان و توجه نکردن به تهمیدات و ملاحظات مراتع است، که لازم است در این زمینه کارفرمایان و مجریان توجه ویژه به اجرایی کردن طرح کنند و ملاحظات مراتع را با توجه به شرایط و ویژگی‌های بومی آن منطقه در نظر بگیرند.

عامل هشتم، که تحت عنوان «صلاحیت مدیران و کارمندان» نام‌گذاری شده است، نشان می‌دهد که مقدار واریانس این عامل ۶/۰۳ و مقدار ویژه ۲/۰۳ است. شاخص‌های این عامل شامل عدم انگیزه و حساسیت‌های مدیران نسبت به مسائل مراتع، عدم استفاده از روش‌های علمی و درست مدیران، توانایی گوش دادن به چالش‌های محیطی و پاسخ دادن بدون سوءگیری، عدم تمایل به همکاری و مشارکت مدیران و انجام کار گروهی و فقدان مهارت اجتماعی و علمی کافی در مقام مدیریتی مراتع است که مقدار بار عامل هر کدام از شاخص‌ها بین ۰/۵۰۴ تا ۰/۷۵۶است. عامل نهم که تحت عنوان «مهارت‌های فردی» نام‌گذاری شد، در این عامل شاخص‌هایی چون عدم دسترسی مدیران به منابع اطلاعاتی مورد نیاز، نداشتن مهارت علمی و تخصصی در مقام مدیریت مراتع، عدم شناخت کافی مدیران از پتانسیل‌ها و توانمندی محیطی، عدم توانایی در مدیریت و

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

پاسخ علمی به چالش‌های مدیریتی و عدم ارتقاء دانش مدیران و به روز کردن در راستای مراتع است، مقدار واریانس این عامل ۵/۷۱ و مقدار ویژه آن ۲/۰۳ است. عامل دهم که تحت عنوان «موانع انسانی» از آن یاد شده است نشان داد که مقدار واریانس آن۵/۷۹ و مقدار ویژه آن ۲/۰۱ است. در این عامل شاخص‌هایی مانند استفاده از نیازهای شخصی و تغییر کاربری اراضی، نظام بهره‌برداری نامناسب توسط کشاورزان و آسیب‌های محیطی، حاکمیت شیوه‌های غیراصولی و غیر علمی در کشاورزی، روش‌های آبیاری سنتی و مدیریت ضعیف منابع خاک و استفاده بی رویه از کودها و آفت کش‌های شیمیایی در مسائل محیط زیست است.

جدول۶- بارهای عاملی و سطح معناداری سازه‌ها

Table 6. Factor loads and significance level of structures

سازه	نشانگرها	بار عاملی	مقدار t	p-value	سازه	نشانگرها	بار عاملی	مقدار t	p-value
	C1	۰/۷۲۴	۳۱/۵۰	۰/۰۰۰		C26	۰/۵۲۵	۱۰/۹۸	۰/۰۰۰
	C2	۰/۷۰۶	۲۶/۸۱	۰/۰۰۰	نظارتی	C27	۰/۵۵۷	۲۳/۳۶	۰/۰۰۰
مهارت فردی	C3	۰/۵۸۶	۳۰/۰۷	۰/۰۰۰		C28	۰/۵۰۶	۲۱/۹۹	۰/۰۰۰
	C4	۰/۵۵۱	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰		C29	۰/۵۷۳	۱۳/۸۸	۰/۰۰۰
	C5	۰/۵۴۰	۲۱/۶۲	۰/۰۰۰		C30	۰/۵۴۷	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰
	C6	۰/۶۷۴	۲۱/۶۲	۰/۰۰۰	برنامه‌ریزی	C31	۰/۶۵۱	۱۱/۷۸	۰/۰۰۰
	C7	۰/۵۴۲	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰		C32	۰/۵۹۷	۱۵/۰۸	۰/۰۰۰
	C8	۰/۵۸۰	۲۳/۹۱	۰/۰۰۰		C33	۰/۷۴۳	۱۰/۷۷	۰/۰۰۰
صلاحیت مدیران و	C9	۰/۵۱۴	۱۲/۶۵	۰/۰۰۰		C34	۰/۵۹۶	۹/۹۷	۰/۰۰۰
کارمندان	C12	۰/۷۶۰	۲۲/۴۰	۰/۰۰۰		C35	۰/۵۲۲	۲۲/۸۶	۰/۰۰۰
	C13	۰/۵۶۰	۸/۶۵	۰/۰۰۰	عملکردی	C36	۰/۷۰۴	۸/۳۵	۰/۰۰۰
	C14	۰/۶۱۵	۲۰/۵۰	۰/۰۰۰		C37	۰/۵۶۴	۲۵/۹۶	۰/۰۰۰
	C15	۰/۷۱۲	۲۰/۱۳	۰/۰۰۰		C38	۰/۵۹۸	۲۳/۳۶	۰/۰۰۰
	C16	۰/۶۱۰	۲۰/۵۰	۰/۰۰۰		C39	۰/۵۸۳	۸/۶۵	۰/۰۰۰
کارفرمایان و مجریان	C17	۰/۵۳۱	۲۶/۸۱	۰/۰۰۰	اقتصادی	C40	۰/۵۵۰	۲۲/۴۰	۰/۰۰۰
طرح ها	C18	۰/۵۷۵	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰		C41	۰/۵۴۶	۲۱/۹۹	۰/۰۰۰
	C19	۰/۵۵۸	۳۰/۰۷	۰/۰۰۰		C41	۰/۵۶۸	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰
	C20	۰/۶۱۴	۲۵/۹۶	۰/۰۰۰		C42	۰/۶۵۹	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰
	C21	۰/۷۴۹	۲۳/۹۱	۰/۰۰۰		C43	۰/۵۹۸	۷/۵۳	۰/۰۰۰
مشکلات سیاسی و	C22	۰/۵۷۸	۲۴/۵۳	۰/۰۰۰	موانع انسانی	C44	۰/۷۲۵	۲۲/۴۰	۰/۰۰۰
اجتماعی	C23	۰/۵۵۹	۲۷/۷۶	۰/۰۰۰					
	C24	۰/۶۱۳	۲۳/۳۶	۰/۰۰۰					
	C25	۰/۵۷۹	۱۰/۷۷	۰/۰۰۰					

منبع: یافته‌های تحقیق و محاسبات نگارنده، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری کلی

تجربیات سالیان طولانی نشان‌دهنده آن است که مهم ترین دلایل عمده تخریب مراتع، عواملی از قبیل سیاست‌های تمرکزگرایی و دولتی شدن مدیریت منابع طبیعی و کم توجهی به نقش سازمان‌های غیر دولتی (به‌عنوان نهاد عمومی مشارکتی) است. لذا این تحقیق تمرکز خود را برای تحلیل چالش‌های مدیریت مراتع در سکونتگاه‌های روستایی استان کرمانشاه قرار داد تا نسبت به هدف و سوال تحقیق پاسخگو باشد. در این تحقیق از ۲۹ نفر از مدیریران که در این حوزه فعالیت داشتند خواسته شد تا نسبت به چالش‌ها و مشکلات مدیریت مراتع در مناطق روستایی پاسخ دهند.

یافته‌های تحقیق نشان داد که چالش‌های مدیریت مراتع در سکونتگاه های روستایی بسیار گسترده هستند. یافته‌های آزمون تحلیل عاملی نشان داد که عامل اول که «برنامه‌ریزی» نام دارد، حاصل تفکر افراد و مشارکت آن جامعه است. پس لازم است که نگاه به آن ها، متناسب با شرایط محیطی و پتانسیل‌ها و توانمندی های آن منطقه باشد. بنابراین این عامل هم یکی از چالش‌های مهم برای مدیران مراتع است که نیازمند توجه دقیق و تفکر راهبردی و کاربردی است. این عامل را می‌توان با یافته‌های تحقیق (۲۳) مقایسه کرد که در تحقیق معتقدند که مدیریت مراتع نیازمند برنامه‌ریزی تمام ذی‌نفعان جامعه می‌باشد.

عامل دوم که «چالش‌های نظارتی» نام گرفته است، نشان می‌دهد که نظارت و بهره‌برداری از مراتع، می‌تواند زمینه را برای کاهش آلودگی و تخریب محیط زیست و استفاده درست از مراتع فراهم کند. این عامل را می‌توان با یافته‌های تحقیق (۱) مطابقت داد. ایشان بیان می‌کند که نظارت در حفظ محیط ضمن این که به پایداری محیط کمک می‌کند، زمینه را برای تعادل روابط انسان و بهره‌برداری محیط فراهم می‌کند.

عامل سوم تحت عنوان «ضعف قوانین و مقررات» نام گرفته است، به‌عنوان یکی از سازه‌های اصلی در مدیریت مراتع سکونتگاه های روستایی مورد تایید قرار گرفته است. در واقع این سازه به‌عنوان یکی از فاکتورهای بسیار مهم و چالش برانگیز در مدیریت مراتع محسوب می‌شود. بنابراین این عامل نشان داد که مسائل قوانین و مقررات نقش مهمی می‌تواند در بهبود مدیریت مراتع به دنبال داشته باشد و لذا لازم است که در سطح کلان ملی، منطقه‌ای و محلی(روستایی) توجه اساسی به آن مبذول شود. همچنین این عامل را می‌توان با یافته‌های تحقیقات (۱)مقایسه کرد که در تحقیق خود بر این شاخص تاکید زیادی کردند، و آن را پایه و اساس بهبود مدیریت مراتع ذکر کردند.

عامل چهارم که تحت‌عنوان «مشکلات سیاسی و اجتماعی» نام‌گذاری شده است نشان داد این عامل با عامل اول یعنی برنامه ریزی رابطه مستقیم دارد، یعنی به نحوی که

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

اگر برنامه‌ریزی خود به صورت اصولی و اساسی، همچنین چارچوب آن مشخص و مورد تاکید همه اقشار جامعه قرار گیرد، شاهد کمترین چالش‌های سیاسی و اجتماعی مدیریت مراتع هستیم. (۴) در تحقیق خود بیان می‌کند، مشکلات سیاسی و اجتماعی جامعه ناشی از عدم نظارت دقیق و مدیریت ناکارآمد در مسائل زیست‌محیطی مناطق روستایی است. عامل پنجم که «چالش عملکردی» نام گرفته است، نشان داد که همه عوامل ذکر شده، رابطه خیلی خوبی با این عامل دارند، به عبارت اگر عامل های بالا خوب و مفید واقع شوند، نتیجه و خروجی آن‌ها را می‌توان در سطح عملکردی مشاهده کرد، اما متاسفانه در کشور و حتی استان مورد مطالعه توجه خوبی به این چالش نشده است و باعث شده است که در سطح عملیاتی ناموفق باشد. این عامل را می‌توان با یافته تحقیق (۲) مقایسه کرد، که بیان می‌کنند ضعف ساز و کار قانون در صیانت از منابع طبیعی و مراتع باعث شده است که عملکرد خوبی به دنبال نداشته باشد.

عامل ششم، که مسائل «اقتصادی» است می‌توان آن را با یافته‌های تحقیقات (۳۳) مقایسه کرد و معتقد است که مشکلات مراتع، حاصل نوع نگاه ارزشی مکتب اقتصاد کلاسیک به انسان و سعادت اوست و حل این مشکلات جز در سایه تجدیدنظر در قضاوت‌های ارزشی و اخلاقی ایجاد نمی شود که در این میان مبانی ارزشی نظام اقتصادی اسلام، می‌تواند بستر مناسبی را برای جلوگیری از لطمات محیط زیست فراهم آورد.

عامل هفتم که «چالش‌های کارفرمایان و مجریان طرح‌ها» نام‌گذاری شده است. این عامل را می‌توان با یافته‌های تحقیقات (۹)، (۱۵) و (۲۹) مقایسه کرد و به این نتیجه رسیدند که تدوین و اجرای این گونه طرح‌ها حاصل مطالعات متخصصان مختلف می‌باشد، این در حالی است که طراحان و مجریان طرح‌ها براساس اطلاعات موجود و مشاهدات سطحی عمل می‌کنند. همین امر پیامدهای ناگواری را برای مراتع به همراه دارد. بنابراین می‌توان این گونه استنباط کرد که اجرای پروژه‌های توسعه با هدف کاهش فقر، بهبود وضعیت اشتغال و تامین غذای مورد نیاز کشور، هر چند از طرفی منافعی را برای کشور به ارمغان آورده است، اما اغلب آن‌ها اثرات نامطلوب بر محیط، زیست بوم‌ها، جوامع انسانی و محیطی پیرامون داشته اند، به نحوی که موجب تخریب‌های جبران ناپذیر مراتع در بسیار از نواحی کشور شده است.

عامل هشتم، که عنوان «صلاحیت مدیران و کارمندان» نام گذاری شده است، نشان می‌دهد که خیلی از مدیران کارآمد و صلاحیت لازم برای انجام کارها را ندارند، اما به دلیل مسائل سیاسی و رابطه‌ای در فهرست مدیران قرار می‌گیرند. بنابراین مدیریت ضعیف، توان و صلاحیت لازم برای مراتع را نخواهند داشت. عامل نهم که «مهارت‌های فردی نام‌گذاری» شده است، در این عامل استدلال این است که مدیران تمایل به بروز کردن اطلاعات خود با توجه به تکنولوژی جدید ندارند و سعی می‌کنند، با همان روش‌های قدیمی بهره‌برداری مراتع را در دستور کار خود قرار دهند. این عامل را می‌توان با یافته‌های تحقیق (۲) مقایسه کرد و معتقدند که دریافت دانش و اطلاعات از منابع مختلف بر رفتار زیست‌محیطی تاثیرگذار است. همچنین آن‌ها نیز بر آموزش رسمی و غیررسمی در مورد رفتارهای محیط زیست تاکید دارند.

عامل دهم، که تحت عنوان « موانع انسانی» از آن یاد شده است نشان داد این عامل با توجه به نیازهای شخصی و تغییر کاربری اراضی که توسط کشاورزان و مالکان صورت می‌گیرد، زمینه را برای آسیب‌پذیری مراتع فراهم خواهند کرد، لذا لازم است شیوه‌های اصولی و غیرعلمی کشاورزی را در روند بهره‌برداری از منابع محیط خارج کرد. در مجموع می‌توان گفت با توجه به موانع و چالش‌های موجود پیشنهاداتی در راستای نتایج بدست آمده ارایه می‌گردد:

۱- از آنجا که راهکار مشارکتی توسعه برخاسته از شرایط محلی است، بنابراین برای مدیریت مراتع استان باید از روش‌ها و راهبردهای نو و خاص شرایط اجتماعی و فرهنگی بهره گرفت.

۲- ارتقا دانش کلاسیک و بومی مدیران و به روز کردن آن در راستای اعتلای مدیریت مراتع از طریق برگزاری آموزش‌های ادواری.

۳- استفاده از ظرفیت بالقوه ذینفعان در جهت حفظ مراتع.

منابع

1. Anabestani, A.A. and M. Naderi. 2018. A Study of Environmental Resource Management Challenges in Rural Areas, Case Study: Binalood County, Geography and Environmental Hazards, 28(3): 70-53 (In Persian).
2. Abbaspour, M., H. Ahadi and M. Mahmoudi and N. Kargari. 2003. Evaluation of cultural and psychological effects of short-term training courses on reducing energy consumption and environmental protection for the general public, environmental sciences and technology, 19(2): 1-17 (In Persian).
3. Agricultural Jihad Management, Kermanshah Province. 2001. Annual Report of Agricultural and Horticultural Products of Kermanshah Province.
4. Bazi, Kh. 2010. Contemplation on the Environment and Its Sustainability in the Islamic World, Proceedings of the Fourth International Congress of Geographers of the Islamic World. Tabriz (In Persian).
5. Ballet, J. and N. Sirven. 2007. Social Capital and Natural Resource Management: A critical Perspective. The Journal of Environment & Development, 16(4): 355-374.
6. Ciarreta, A., M. Espinosa and P. Pizarro–Irizar. 2014. Is green energy expensive, Empirical evidence fromthe Spanish electricity market, Energy Policy, 69(2): 205-215
7. Coria, J. and T. Sterner. 2011. Natural resource management: Challenges and policy options. Recourse Economy, 3(1): 203-230.

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

8. Duryea, M.L. and L.A. Hermansen. 2002. Challenges to forest resource management and conservation. Human Influences on Forest Ecosystems: The Southern Wildland–Urban Interface Assessment. USDA Forest Service, 93-113.
9. FAO. 1994. People participation programmer in Pujehun, sierraleon, Rome, FAO.
10. Ghasemi, M. and A.A. Ghasemi. 2006. Systematic Attitude to the Fields of Activity of Non-Governmental Organizations in Natural Resources Management, Jihad Magazine, 271(2): 11-19 (In Persian).
11. Ghorbani, M., S. Raskhi, J. Salimi and Z. Roghani. 2014. Natural Resources Management at Local Scale, Social Capital and Social Power in the Local Beneficiary Network, Case Study, Customary Organization of Kajin Dasht - Kalateh Rudbar Area Damghan, Rural Research, 5(4): 799-808 (In Persian).
12. Haden, S.S.P., J.D. Oyler and J.H. Humphreys. 2009. Historical, practical, and theoretical perspectives on green management: an exploratory analysis. Management Decision 47(7): 1041-1055.
13. Hurd, R.M. and N.A. Kissinger Jr. 1953. Estimating utilization of Idaho Fescue (Festuca idahoensis) on cattle range by percent of plant grazed. Paper No.12:1- 5.Rocky mountain Forest and range Exp. Sta.
14. Hollinger, K.H. 2008. Trade Liberalization and the Environment: A Study of NAFTA's Impact in El Paso, Texas and Juarez, Mexico. Virginia Polytechnic Institute and State University, 1-79.
15. Kotcher, J., E. Maibach and W.T. Choi. 2019. Fossil fuels are harming our brains: identifying key messages about the health effects of air pollution from fossil fuels. BMC public health, 19(1): 1079-1097.
16. Lichtenberg, E. and R. Zimmerman. 1999. Information and Farmers' Attitudes about Pesticides, Water Quality, and Related Environmental Effects, Agriculture, Ecosystems & Environment, 73(3): 227-236
17. Long, N. and M. Villareal.1994. The interweaving of knowledge and power in development Interfaces. In: Scoones, I., Thompson, J. (Eds.), Beyond Farmers First-Rural People's Knowledge, Agricultural Research and Extension Practice. London Intermediate Technology Publications.
18. Moharam Negad, N. and O. Heidari. 2006. Developing practical solutions to the environmental education of the younger generation. Journal of Environmental Science and Technology, 8(1): 68-77 (In Persian).
19. Norberg, J. and G.S. Cumming. 2008. Complexity Theory for a Sustainable Future, Columbia University Press, New York, USA, 155-179.
20. Norway Energy Policy. 2015. Laws and Regulations Handbook, strategic information and basic laws, IBP, Inc. Business & Economics, Vol. 1, 2015.
21. Ogata, S. 2001. State security- human security, The Fdridtj of Nansen Memorial Lecture, 2001, Tokyo, December 12.
22. Osman, I., T.C.F. Ho and M.C. Galang. 2011. The relationship between human resource practices and firm performance: an empirical assessment of firms in Malaysia. Business Strategy Series, 12(1): 41-48.
23. Pourahmad, A. and R. Heidari, 2016. A Study of Environmental Pollution in the Countries of the Islamic World, Quarterly Journal of Political Research in the Islamic World, 6(1): 143-170 (In Persian).
24. Prell, C., K. Hubacek and M. Reed. 2009. Stakeholder Analysis and Social Network Analysis in Natural Resource Management, Society and Natural Resources, 22(6): 501-518.
25. Rahman, M.H. and M. Yamao. 2007. Community based organic farming and social capital in different network structures: Studies in Two Farming communities in Bangladesh. American J. of Agricultural and Biological Science, 2(2): 62-68.
26. Rist, S., M. Chidambaranathan, C. Escobar, U. Wiesmann and A. Zimmermann. 2007. Moving from sustainable management to sustainable governance of natural resources: The role of social learning processes in rural India, Bolivia and Mali. Journal of Rural Studies, 23(3): 23-37.
27. Saad al-Din, A. 2012. National Master Plan for Comprehensive Watershed Management. Specialized workshop for thinking and explaining the goals and stages of implementation of the plan on December 6 and 7 (In Persian).
28. Sajasi Gheidari, H. and S. Azizi. 2016. Assessment and Analysis of Environmental Literacy Levels of Rural Farmers, Case Study: Villages of Zavaram District of Shirvan County, Geography and Environmental Planning, 27(63): 117-130 (In Persian).
29. Sharafi, L. and A.H. Ali Beigi. 2014. Rural environmental sustainability measurement model, case: Shervineh village in Javanrood County, Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Fourth Year,12(2): 115-132 (In Persian).
30. Safaeian, N., M. Shokri and B. Jabarian Amiri. 2002. Evaluation of the environmental effects of development in northern Iran with the model of destruction, Ecology, 30(2): 1-8 (In Persian).
31. Shahriari, Z., M. Shariat Panahi and A.R. Faraji Rad. 2017. Analysis of the role of ecotourism in the sustainability of environmental and social resources of rural areas in the direction of sustainable development (case study of Khansar city), Quarterly Journal of New Attitudes in Human Geography, Tenth year, first issue, 161-145 (In Persian).
32. Stone, D. 2006. Sustainable development: Convergence of public health and natural environment agendas, nationally and locally. Public Health, 120(4): 1110-1113.
33. Strigl, A. 2003. Science, research, knowledge and capacity building. Journal of Environmental Sustainability, 5(3): 255-273.
34. Tohidinia, A.g. 2004. Ethics, Economics and Environment, Economic Research, 2(1): 57-176 (In Persian).
35. Wilkinson, A., M. Hill and P. Gollan. 2001. The sustainability debate. International Journal of Operations & Production Management, 21(12): 1492-1502.

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]
[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]

Analysis of Barriers and Challenges of Rangeland Management (Case Study: Rangelands of Kermanshah province)

Ahmad Hajjarian

Instructor of Isfahan University, (Corresponding author: a.hajarian@ltr.ui.ac.ir)
Received: 16 December 2021 Accepted: 26 April 2022

Extended Abstract

Introduction and Objective: In today's world, resource constraints, population growth, growing human needs and desires, and fierce competition in the global economic arena have forced countries, especially developing countries, to consider strategic planning for rangeland management in order to survive and develop economically. On the other hand, the issues related to sustainable development, over time, have become a key issue in development strategies at the national level and economic institutions and have been discussed from various angles and as a strategic model can re-engineer rangeland management. Rangelands in rural areas have an infrastructural role in their economy and pave the way for moving towards sustainable development goals. Therefore, addressing rangeland management issues is of particular importance. The purpose of this study is to analyze the challenges of rangeland management in rural settlements of Kermanshah province.

Material and Methods: The method of this research is descriptive-analytical. In this study, field studies (questionnaires) were used to collect data. The statistical population of this study includes 29 managers with rangeland management expertise; In this study, factor analysis has been used to analyze the data. The face and content validity of the questionnaire was confirmed by the corrective opinion of university professors and experts of the University of Isfahan and after making the necessary corrections in several stages. In the present study, Cronbach's alpha method was used to assess the validity of the measurement tool

Results: Findings showed that the challenges of rangeland management in rural settlements are very wide. The results of this study with factor analysis test showed that 44 indicators were classified into 10 factors, explaining a total of 56.96% of the total variance and the highest value with a variance of 6.77 and a specific value of 2.98 is related to the planning weakness factor and the lowest is related to the variance of 5.59 and the special value of 2.01 is related to the human barriers factor.

Conclusion: Many years of experience show that the most important reasons for rangeland degradation are factors such as centralization policies and the governmentalization of natural resource management and lack of attention to the role of non-governmental organizations (as a public institution), Participatory.

Keywords: Factor Analysis, Kermanshah Province, Rangeland Management, Rural Areas

[Downloaded from jwmr.sanru.ac.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.22516174.1401.13.26.26.4]

[DOI: 10.52547/jwmr.13.26.125]